

SÁNDOR BALINT

A TOROCKÓSZENTGYÖRGYI UNITÁRIUS TEMETŐ

Az 1892-es esztendő több szempontból is nevezetes az egyházközség történetében.

Ez év áprilisában a faluban diftéria ütötte föl fejét. Ez a súlyos fertőző betegség egészen novemberig tartott. Több mint 40 ember halt meg, ezek közül 35 unitárius, azzal a két járai gyermekkel együtt, akik itt betegedtek és haltak meg, s ide is temették el.

Kijavították az 1886. július 22-i villámsújtástól rongált tornyot.

Előzőleg szokás volt a nagy idők ellen harangozni az unitáriusoknál is. A harangozó, Györke Márton éppen harangozott, amikor a toronyba beleütött a villám, és meghalt. E gyászos kimenetelű eset után a harangozás az unitáriusoknál elmaradt. A katolikusok folytatták, de mivel nagyon sok volt a harangozás, Toroczkai Sándor patrónus eltította. Halála után megint elkezdték, és most is szokásban van.

Az unitáriusoknak 1892-ig nem volt külön temetőjük. Miért, annak okát nem sikerült kiderítenünk. Valószínűleg azért, mert addig a kertekben temetkeztek, és így a földesúr nem látta szükségét, hogy birtokából temetőhelyet szakítson ki számukra.

A katolikusoknak és a reformátusoknak már adott temetőhelyet. A reformátusok temetőjében pihen például' Kovács Mózes főhadnagy és Szakács Miklós „eötse“, akik a Rákóczi-szabadságharcban estek el. 1892-ben az egészségügyi szervek, arra való tekintettel, hogy a fertőzést megakadályozzák, kormányerejű rendelettel tiltották meg a kertekben való további temetkezést. Ekkor rendelték el országos viszonylatban a köztemetők létrehozását, ahol addig még nem volt.

Torockószentgyörgyön a hatóság temetőhelynek a falun aluli részt, Nagyenyed felé menet, jobbra jelölte ki. Ez a hely ma is az unitáriusok temetője.

A kijelölés bizonyára már kora tavasszal megtörtént, mert a diftéria áldozatait már ide temették.

Az első halott egy sátoros cigány 12 éves fia volt: Todor Ádám, akit este, csendőri kíséret mellett temettek el, mert az apa ebbe nem akart beleegyezni, hanem el akarta vinni. A szájhagyomány szerint az apa a temetés után évek múlva is visszajött Torockószentgyörgyre, de a gyermek földi maradványainak elvitelét mindig megakadályozták.

A temető létesítését elrendelő Asztalos Gábor szolgabíró 1892. november 12-én megkeresést intézett az egyházközség vezetőségéhez, hogy szálljon ki a helyszínre és vegye át a kijelölt temetőhelyet. Ezen a napon a szolgabíró, az unitárius Toroczkai Miklóssal (már nem lakott a faluban, de ő ajándékozta a helyet) megjelent Torockószentgyörgyön. A 2 hold és 15 négyzetölnyi területnek közösen kijelölték határát. Toroczkai Miklós akkor az egész hegyoldalt felajánlotta volt temetőhelynek, de az egyházközség vezetősége nem fogadta el, miért, nem lehet tudni. Biztosan félt a bekerítés költségeitől, vagy pedig nem vette elég komolyan a rendeletet és azt gondolta, hogy továbbra is temetkezhetnek a kertekben.

Ugyanakkor a szolgabíró megparancsolta, hogy vegyék be a temetőkerthez azt a helyet is (a kijelölt terület aljában), ahová a diftériában meghaltakat előzőleg eltemették, és az egészet kerítsék be. Szigorúan meghagyta, hogy büntetés terhe mellett ezután senki többet a kertekbe ne temetkezzen.

A temető átvétele egyházi ünnepélyvel volt összekötve. Harangszó mellett ment ki a temetőbe az egyházközség apraja és nagyja. Az átadási és átvételi jegyzőkönyv aláírása után halottas énekeket énekeltek. Imát mondott Siménfalvi György helybeli lelkész, Gál Miklós torockói lelkész pedig tartalmas és lélekemelő beszédet tartott.

Papjaikkal együtt jelen voltak a más felekezetűek is. Az ünnepély az esti órákban ért véget.

Megjegyezzük, hogy a szokásban lévő kerti temetkezéseket az 1883-as 2164 sz.a. kiadott állami rendelkezéssel és az azt 1892-ben megújított rendelet alapján tiltották meg nagy szigorúsággal. -

Az új temetőben először 1892. szeptember 16-án temettek, és az átadásig már 13-an voltak ott elhantolva.

Az 1893. évi esperesi vizsgálószerk elrendelte az egyházközség előjáróságának, hogy az új temetőt a tavasz derültével sűrű akácsemetével kerítse be. Ez az utasítás értelmében meg is történt. Sajnos az akácokat az éj leple alatt méltatlan kezek sokszor meggyérítették. A temető már több ízben be volt kerítve szúrós dróttal, de a drótot és a sástőkéket mindig ellopták. Mivel a halottak emléke egyre megbecsültebb kezd lenni és a sírok mellé drága sírköveket állítanak, szükségessé vált a temető újabb bekerítése, ezért 1971-ben kerítették be újra szúrós dróttal.

A szájhagyomány mondja, hogy a temető alsó felében egy boncolóház is volt deszkából, ahol a ragályos betegségben és balesetekben meghaltakat boncolta föl a körorvos. A ragályos betegeket egyenesen innen is temették. Hogy ezt a boncolóházat mikor bontották le, erre már pontosan senki sem emlékszik.

A torockószentgyörgyi kertekben sok a kriptá és a sír, különösen Felszegen és a piac környékén. A papi kertben is négy lelkész van eltemetve: Kolozsi István, Papolczi István, Koncz Boldizsár, Kénosi Tózsér János és a cinteremben, a templom mellett Koncz Gergely. Ezenkívül a templomon alul, a Györke József kertjében pihen városfalvi Gál István, akinek sírköve ma is ép állapotban van. (A telek az övé volt, ő adta el a Györke családnak.) Az utóbbi időkben sok kerti sírkő tönkrement. A már említett Siménfalvi György lelkészt is az új temetőbe temették el. Még csak annyit, hogy a régi temető területét az utóbbi bekerítésekor 30 árral növelték.

SZÓSZÉK – ÚRASZTALA

FAZAKAS FERENC

JÉZUS UNITÁRIUS HITÜNK FÉNYÉBEN

Jézus nevével kapcsolatban igen sok megnyilatkozás hangzott el. Már kortársai is különbözőképpen nyilatkoztak. Nevezték Keresztelő Jánosnak, Illésnek, Jeremiásnak. Voltak, akik a próféták által megjósolt Messiást látták benne; másokat tanítása ragadott magával, azt értékelték. Ki tudná felsorolni, hogy századokon át személyét, természetét, tanításait illetően hány teológiai rendszert dolgoztak ki. E névre: Jézus, mindent ráolvastak a tiszta emberségtől a teljes istenségig.

A vitáknak, elméleteknek, megnyilatkozásoknak ma sincs vége. Mi unitáriusok valljuk Jézusnak az evangéliumokban megrajzolt történeti személyiségét. A bibliakritika és a tudományos ismeretek alapján embernek tartjuk, olyan rendkívüli, kiváló egyéniségnek, aki korát meghaladva, a vallásos ember számára olyan nagyszerű életeszmenyt adott, mellynél jobbat, tartalmasabbat sem előtte, sem utána még senki nem adott. Minket a személyisége, tanítása, az életformája érdekel, melyet hirdetett és megélt, s amelynek követése minden istenfiúságra törekvő ember számára lehetséges.

Jézus a keresztény vallás megalapítója. Életével és tanításával új fejezetet nyitott meg az emberiség életében. Személyiségével kapcsolatosan unitárius felfogásunknak két alaptétele van: az isteni lényeg oszthatatlansága, és az emberinek lényegbeli értéke.

Életrajza emberi. Édesapja József, anyja Mária. Születése természetes, mentes minden csodától. Márk evangéliuma szerint a szülőknek nem egyedüli gyermeke. Nemcsak születése, élete is természetes. Tanul, segít a család munkájában, járja a vidéket. Figyeli embertársai életét, megfigyeléseit későbbi tanításában felhasználja. Amit hirdetett és tanított, az életével igazolta. Halála természetes emberi halál.

Életének és munkájának értékelésében nem foglalkozom az evangéliumokban található: Dávid-fia, emberfia, istenfia megnevezésekkel. Értékelésem alapját az a bibliai vers képezi, mely így hangzik: „Én vagyok az út, igazság és élet.“

Jézus valóban út. Nem fizikai értelemben vett út, melyen járunk, hanem szellemi, erkölcsi értelemben. Összekötő út elsősorban föld és ég, ember és Isten között. Hogy ez mennyire felel meg a valóságnak, akkor látjuk meg, ha tudjuk, hogy milyen mélységes szakadék állt fenn a Jézus korabeli ember és Isten között.

Az őszövétségi ember még ajkára sem meri venni Isten nevét. Ha lehet, igyekszik más kifejezést, megszólítást adni Istennek, mint Min-